

В. Г. Саріогло,

доктор економічних наук, професор,
завідувач відділу моделювання соціально-економічних
процесів і структур,
Інститут демографії та соціальних досліджень
імені М. В. Птухи НАН України,
E-mail: sarioglo@idss.org.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4381-9633>

25 років досвіду вибірових обстежень домогосподарств в офіційній статистиці України: основні надбання, проблеми, перспективи

Починаючи з 1998 року, в державній статистиці України накопичено величезний досвід організації та проведення вибірових обстежень домогосподарств відповідно до міжнародних рекомендацій і стандартів щодо таких обстежень. Наразі гармонізована система вибірових обстежень домогосподарств, що складається з обстеження умов життя домогосподарств, обстеження робочої сили та обстеження сільськогосподарської діяльності домогосподарств у сільській місцевості, щорічно охоплює близько 100 тис. домогосподарств. Останні репрезентативно представляють усі приватні домогосподарства у різних вибірках зазначених обстежень. У Державній службі статистики України (далі – Держстат), територіальних органах Держстату підготовлено значну кількість фахівців, які володіють необхідними знаннями та навичками щодо проведення таких обстежень.

У статті розглядаються основні аспекти досвіду державної статистики України щодо методології та практики організації і проведення вибірових обстежень домогосподарств, збирання й обробки їх даних, оцінювання показників за результатами обстежень. Обговорюються сильні та слабкі сторони набутого досвіду, потенційні напрями удосконалення обстежень, ризики, що можуть вплинути на якість їх результатів у майбутньому, плани щодо розвитку системи вибірових обстежень і застосування нових методів збирання й обробки їх результатів. Зазначається, що набутий досвід дав змогу без особливих проблем підійти у 2021 році до розробки підґрунтя для запровадження в Україні такого актуального обстеження, як статистика доходів і умов життя в Європейському Союзі EU-SILC, а також передбачити використання нових технологій збору даних CAPI, CATI та CAWI.

Разом з тим указано, що деякі важливі розробки щодо оцінювання показників за результатами обстежень так і не були впроваджені в практику. Наголошується на актуальності проблеми використання Держстатом великих даних в обстеженнях домогосподарств, що уможливиловатиме суттєве зменшення навантаження на них, покращення повноти та своєчасності інформації, зменшення витрат на статистичні спостереження тощо. Такі дані могли би забезпечити оцінювання окремих важливих показників під час війни, коли проведення обстежень домогосподарств у традиційному форматі є неможливим. Обговорюються ризики прискореного переходу до проведення державних вибірових обстежень домогосподарств переважно за технологіями CATI та CAWI, пов'язані з імовірністю суттєвого погіршення якості результатів через відсутність відповідних навичок у фахівців Держстату, недостатній рівень користування інтернетом населенням, відсутність в Україні якісних реєстрів населення та домогосподарств.

Ключові слова: вибірові обстеження, обстеження домогосподарств, етапи обстежень, статистичні методи, досвід статистиків, напрями розвитку обстежень домогосподарств.

Вступ. У теперішній час в державній статистиці України накопичено вагомий досвід з організації та проведення вибірових обстежень населення (домогосподарств), обробки їх результатів, оцінки якості отриманих даних, публікації результатів обстежень та роботи з національними й закордонними користувачами. Цей досвід базується на рекомендаціях та напрацюваннях міжнародних експертів, насамперед таких відомих, як Грем Колтон (Graham Kalton), Віджай Верма (Vijay Verma) та Пол Сміт (Paul Smith), положеннях, викладених

у низці міжнародних документів з проведення обстежень домогосподарств та регламентах ЄС. Також ураховано практики багатьох статистичних установ (офісів) інших країн, зокрема Фінляндії, Швеції, Великої Британії, США, Швейцарії. Початкові напрацювання щодо методологічних підходів та методик, а також подальші їх удосконалення здійснені з використанням технічної допомоги низки міжнародних організацій, зокрема таких, як Світовий Банк, SIDA, DFID, UNFPA та ін.

Слід зазначити, що державною статистикою України вибірові обстеження домогосподарств проводилися й у радянські часи. Однак з погля-

ду методології обстежень неможливо вважати, що той досвід став у нагоді для обстежень, організованих за часів незалежності України. Перші спроби проведення обстежень домогосподарств в Україні за методологією розвинених західних країн були здійснені у 1995 році. Спочатку вимірювалися показники економічної активності населення за методологією Міжнародної організації праці (далі – МОП), а далі за підтримки Світового банку почалися роботи і дослідження з організації в Україні обстежень доходів і витрат домогосподарств та економічної активності населення. Ця діяльність уможливила розробку у 1998 році інструментарію зазначених досліджень, у тому числі засоби введення й обробки даних, підготовку необхідного персоналу, включаючи інтерв'юєрів, формування дизайну вибірок та власне вибірок. Зважаючи на викладене, за вихідну точку запровадження в державній статистиці вибірових обстежень домогосподарств за міжнародними стандартами можна обґрунтовано прийняти різні дати, починаючи з 1995 року. Однак, на нашу думку, саме 1998 рік став базовим щодо започаткування в Україні зазначених вибірових обстежень, які проводяться відтоді на регулярній основі. З 1999 року ці обстеження стали елементом статистичної практики і складовою плану державних статистичних спостережень.

Метою цієї статті не є огляд етапів упровадження та проведення вибірових обстежень домогосподарств в Україні. Ці питання розглядаються в інших публікаціях, зокрема в [1], і, швидше за все, будуть розглядатись у багатьох майбутніх публікаціях, присвячених цьому питанню. Тому у статті не наводитимуться прізвища українських фахівців – статистиків і науковців, які внесли вагомий вклад у розвиток зазначених обстежень. На наш погляд, наразі, зважаючи на необхідність розвитку практики вибірових обстежень у воєнний і повоєнний період, цифровізації та цифрової трансформації системи державної статистики, актуальним для України є оцінка набутого досвіду саме з позиції методології та практики обстежень, а також перспективних напрямів удосконалення обстежень, розширення їх тематики, застосування нових методів збирання даних і використання нових джерел даних. На нинішньому етапі важливим є збереження всіх позитивних надбань у цій сфері державної статистики, включаючи кваліфікований персонал, зв'язки з науковцями, користувачами та стейкхолдерами.

Власний досвід автора свідчить, що у більшості пострадянських країн, включаючи й найбільшу за територією та чисельністю населення, назви якої не хочеться тут згадувати, фактичний рівень державної статистики щодо вибірових обстежень домогосподарств і населення є значно нижчим, ніж в Україні. І цей рівень, здобутий тривалою

кропіткою працею широкого кола фахівців, важливо зберегти і підвищити.

Метою статті є висвітлення основних аспектів досвіду державної статистики України у сфері методології та практики організації і проведення вибірових обстежень домогосподарств, збирання й обробки їх даних, оцінювання показників за результатами обстежень. При цьому увага приділяється сильним та слабким сторонам цього досвіду, напрямам удосконалення обстежень, ризикам, що можуть вплинути на якість їх результатів у майбутньому, планам щодо розвитку системи вибірових обстежень та застосування нових методів збирання й обробки їх результатів. Стаття не претендує на всебічний і повний розгляд порушених у ній питань, а відображає лише позицію автора, який багато часу працював с державними органами статистики як України, так і багатьох пострадянських країн, зокрема Вірменії, Молдови, Туркменістану, а також нині ворожих країн, саме в частині удосконалення окремих аспектів методології вибірових обстежень домогосподарств.

Результати й обговорення. Як вже зазначалося, з 1999 року в Україні запроваджено систему державних вибірових обстежень домогосподарств, до якої увійшли обстеження умов життя домогосподарств (далі – ОУЖД) та економічної активності населення (далі – ОЕАН). З 2003 року до цих обстежень приєднано обстеження сільськогосподарської діяльності домогосподарств у сільській місцевості (далі – ОСГД) [2–4]. Основні етапи реалізації обстежень представлені на рис. 1.

З 2004 року програми зазначених обстежень гармонізовані, зокрема з метою забезпечення можливості поліпшення якості їх результатів. Щорічно для проведення обстежень відбиралося близько 100 тисяч домогосподарств, які репрезентували всі регіони України. Як вже зазначалося, побудована система вибірових обстежень в Україні заснована на загальноприйнятих методологічних принципах та міжнародних стандартах і рекомендаціях. У рамках цієї системи діє єдина уніфікована мережа інтерв'юєрів, які проводять одночасно три зазначені вибірові обстеження домогосподарств. Система обстежень, що проводяться в Україні, була і є складовою системи вибірових обстежень домогосподарств європейських країн.

Представляється доцільним надати коротку характеристику базових вибірових обстежень, що розглядаються.

Вибіркове обстеження умов життя домогосподарств проводиться щоквартально, починаючи з 1999 року. До 2014 року щоквартально обстежувалося близько 10,5 тисяч домогосподарств, після – дещо більше 8 тисяч. При цьому для обстеження відбирається понад 12 тисяч домогосподарств. В ОУЖД застосовується повна щорічна ротація ви-

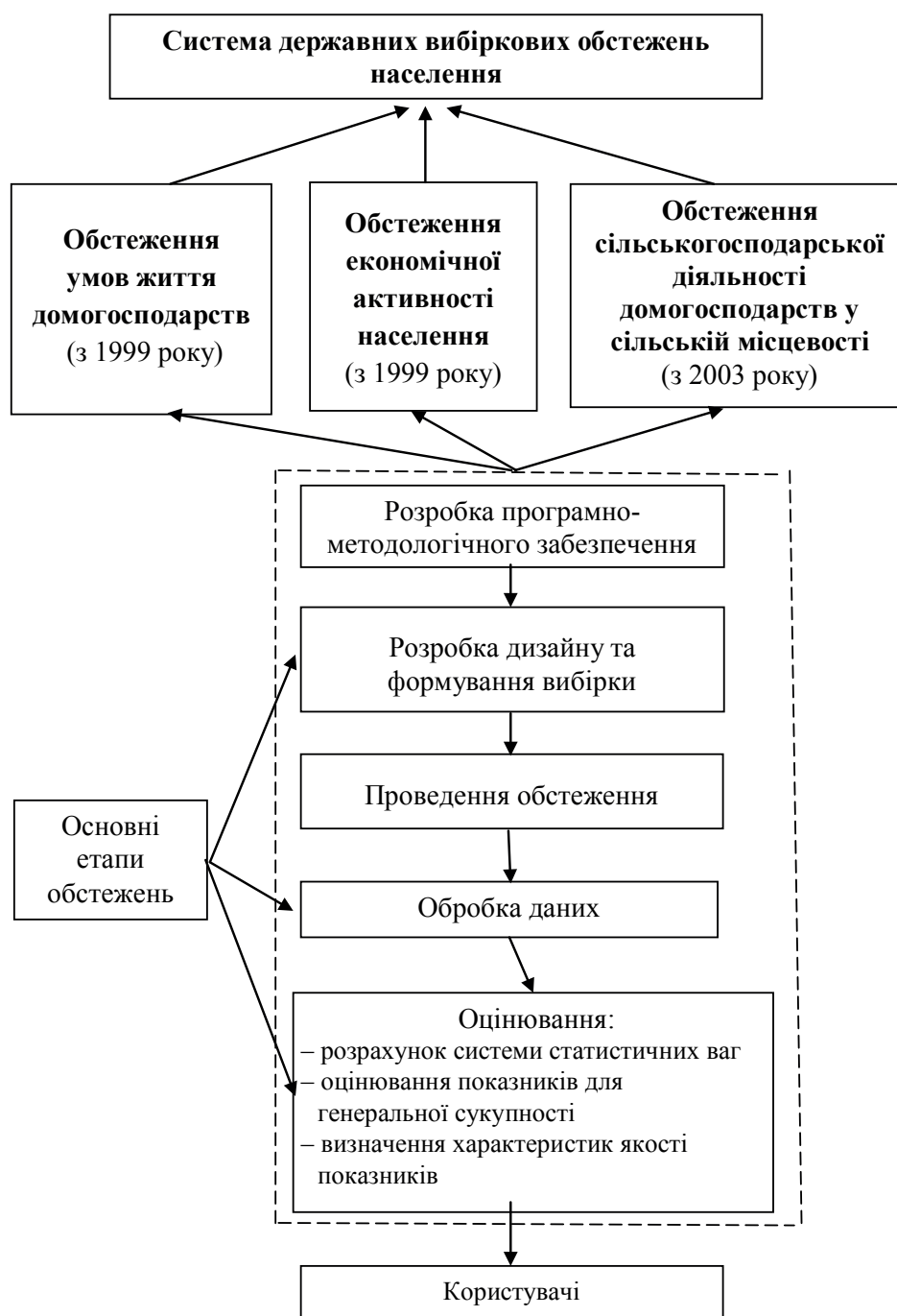

Рис. 1. Загальна схема функціонування системи державних вибірових обстежень населення в Україні

бірки домогосподарств. Територіальна вибірка діє протягом п'яти років і побудована як імовірнісна, стратифікована, багатоступенева з використанням механізму відбору територіальних одиниць з імовірністю, пропорційною розміру [1–4].

ОУЖД – це комплексне дослідження, в якому вимірюються основні характеристики життєвого рівня та умов життя населення. Основною метою ОУЖД є забезпечення інформаційної бази для оцінки рівня матеріального добробуту різних соціальних груп населення України. Важливими цілями проведення обстеження є: оцінка диференціації населення за рівнем добробуту; визначення

структури фактичних витрат населення, необхідної для розрахунків індексу споживчих цін; визначення соціально-демографічних характеристик домогосподарств у періоди між переписами населення; забезпечення інформаційної бази для досліджень бідності й ефективності заходів соціального захисту найбільш уразливих верств населення тощо [5]. Отже, результати цього обстеження мають потужний аналітичний потенціал.

ОЕАН (до 2019 року, зараз це обстеження робочої сили, далі – ОРС), є основним джерелом даних про стан економічної активності населення. Мета проведення цих обстежень – одержання

інформації про склад і структуру робочої сили, вимірювання зайнятості та напрямів діяльності населення, а також визначення фактичного рівня безробіття, який урахує загальний обсяг пропозиції робочої сили та застосовується як важливий показник аналізу поточного стану економіки країни. Результати обстеження уможливають актуальне оцінювання реальних обсягів і змін пропозиції робочої сили на ринку праці України, аналіз тенденції розвитку його кон'юнктури. Методологія ОРС базується на основних концепціях і визначеннях МОП. Програма обстеження дозволяє оцінити основні показники економічної активності населення у взаємозв'язку з його соціально-демографічними характеристиками, статусами і видами зайнятості й економічної діяльності, причинами і тривалістю незайнятості тощо [6].

У 1995–1998 рр. обстеження проводилися раз на рік, у 1999–2003 рр. – щоквартально, в останньому місяці кожного кварталу, з 2004 року – щомісячно, а з 2019 року – знову щоквартально. Зараз для обстеження відбирається близько 44 тис. домогосподарств у квартал за складної схеми ротації домогосподарств у вибірці.

Метою проведення ОСГД є формування інформації про сільськогосподарську діяльність домогосподарств у сільській місцевості для інформаційного забезпечення розрахунків обсягів виробництва та реалізації продукції рослинництва і тваринництва, середніх цін на неї, складання економічних рахунків сільського господарства. Генеральною сукупністю ОСГД є домогосподарства, що мають у своєму володінні або користуванні землю і місце проживання яких зареєстровано на території сільських населених пунктів (сільські домогосподарства) [7]. Обсяг вибірки становить близько 30 тис. домогосподарств, які обстежуються щомісячно зі щорічною повною ротацією.

Методичні аспекти організації та проведення базових обстежень домогосподарств детально викладені у документах, представлених на сайті Держстату. На принципах організації цих обстежень за участю фахівців Держстату проводяться й інші обстеження, зокрема такі, як обстеження трудової міграції [8], обстеження дитячої праці [9] тощо.

Представляється доцільним охарактеризувати специфічний досвід, набутий у державній статистиці за основними етапами реалізації вибірових обстежень домогосподарств

Розробка дизайну вибірки та її формування. Всі державні обстеження проводяться на територіальній вибірці, що формується на п'ять років з передбаченням одного резервного року (не використовувався). Отже, за минулі роки територіальні вибірки формувалися п'ять разів: на 1999–2003 роки, 2004–2008 роки, 2009–2013 роки, 2014–2018 роки та 2019–2023 роки.

При розробці дизайну вибірки домогосподарств вирішальне значення, крім наявних ресурсів на проведення обстеження, має доступне інформаційне забезпечення щодо чисельності та розміщення населення. Починаючи з 1998 року, для розробки дизайну вибірки державних обстежень використовувалися різні джерела інформації. Зважаючи на те, що вибірка є багатоступеневою і на її першій ступені відбираються фактично населені пункти (міськради або сільради, міста або територіальні громади), при формуванні вибірки первинних територіальних одиниць вибірки (далі – ПТОВ) ураховуються найактуальніші дані щодо чисельності наявного населення за населеними пунктами [3; 4]. При формуванні вибірки ПТОВ по сільській місцевості використовувалися переважно актуальні дані погосподарського обліку.

На другій ступені в межах відібраних ПТОВ у міських поселеннях відбирається встановлена кількість вторинних територіальних одиниць вибірки (далі – ВТОВ). При формуванні основи вибірки ВТОВ використовувалися такі джерела даних:

- для територіальної вибірки 1999–2003 років – інформаційно-аналітичні матеріали щодо розміщення та характеристик виборчих дільниць у містах, селищах міського типу, міських і селищних радах, підготовлені для проведення виборів Президента України 31 жовтня 1999 року, надані Центральною виборчою комісією (далі – ЦВК);

- для територіальної вибірки 2004–2008 років – матеріали Всеукраїнського перепису населення 2001 року, зокрема дані щодо розміщення та характеристик інструкторських дільниць;

- для територіальної вибірки 2009–2013 років – інформаційно-аналітичні матеріали щодо розміщення та характеристик виборчих дільниць у містах, селищах міського типу, міських і селищних радах, підготовлені для проведення позачергових виборів народних депутатів України 30 вересня 2007 року, надані ЦВК;

- для територіальної вибірки 2014–2018 років – підготовчі матеріали Всеукраїнського перепису населення “Складання квартальних списків житлових будинків та житлових приміщень в інших будівлях у міських поселеннях та великих сільських населених пунктах та списків сільських населених пунктів для проведення Всеукраїнського перепису населення раунду 2010 року”;

- для територіальної вибірки 2019–2023 років – оновлену (з огляду на процес створення в Україні об'єднаних територіальних громад) основу територіальної вибірки для проведення трьох обстежень у сільській місцевості; також застосовано нову інформаційну базу для формування вибірок у містах, а саме, відомості щодо розміщення та характеристик виборчих дільниць, утворених на постійній основі на території населених пунктів.

Зважаючи на різні джерела інформації, фахівці Держстату були вимушені застосовувати дещо відмінні процедури оцінки якості інформації та її обробки при формуванні основи вибірки другого ступеня, а також створювати специфічні картографічні матеріали для реалізації процедур відбору. Значні зусилля спрямовувалися на взаємоузгодження територіальної вибірки для проведення трьох основних вибірових обстежень домогосподарств.

У 2014 році через військову агресію РФ виникла необхідність відображення тимчасової окупації територій АР Крим, м. Севастополь, частин Донецької та Луганської областей. Це було зроблено з огляду на репрезентативність територіальної вибірки, сформованої у 2013 році для проведення обстежень 2014–2018 років, шляхом ефективного перерозподілу обсягу вибірки за територіями, які контролювалися Урядом, що уможливило оцінювання всіх показників за вказаними територіями з урахуванням фактичної чисельності населення, котре проживало на них.

На особливу увагу заслуговує робота, що виконувалася фахівцями Держстату і територіальних органів статистики щодо актуалізації списків адрес домогосподарств на останній ступені формування вибірки. У зв'язку зі змінами, які постійно відбуваються на відібраних територіях і призводять до певної невідповідності спискових і фактичних адрес домогосподарств, актуалізація цих списків здійснюється щорічно перед кожним формуванням вибіркової сукупності домогосподарств. Метою процедури актуалізації списків є підвищення їх якості шляхом внесення до них змін, що відбулися на відібраних для обстеження територіях протягом останнього року. Актуалізація списків адрес домогосподарств є одним із основних факторів, що забезпечує якісне формування вибіркової сукупності протягом усього строку функціонування територіальної вибірки.

Інформаційною базою для проведення актуалізації списків адрес домогосподарств є:

- списки, які були складені для відбору домогосподарств у попередньому році;
- дані погосподарських книг, які знаходяться у сільських (селищних) радах;
- дані житлово-експлуатаційних контор та квартирних відділів підприємств, організацій, установ, правлінь кооперативів, домовласників;
- відомості, надані статистиками з обстежень щодо змін, що відбулися на територіях, на яких ними проводиться вибірове обстеження.

Водночас слід зазначити, що програма жодного з обстежень за весь період після 2014 року так і не врахувала наявності внутрішньо переміщених домогосподарств та осіб (далі – ВПО) в Україні. Це не дозволило розробити за результатами обстежень будь-які оцінки актуальних показників щодо

умов життя, економічної активності, сільськогосподарської діяльності тощо для цієї категорії населення. Зважаючи на значну чисельність зареєстрованих ВПО, слід було очікувати на здійснення таких оцінок хоча б на основі кумулятивних (за декілька років) масивів даних, сформованих за результатами обстежень. Хочеться сподіватися, що суттєве зростання кількості ВПО, спричинене поточним етапом війни, який почався 24 лютого 2022 року, буде враховано шляхом удосконалення інструментарію державних обстежень домогосподарств в напрямі виділення категорії осіб і домогосподарств ВПО.

Слід констатувати, що в Держстаті за 25 років як накопичено значний досвід використання інформації з різних джерел з метою формування територіальних вибірок для проведення вибірових обстежень населення (домогосподарств), так і сформовано практичні навички реалізації відповідних процедур. Цей досвід достатньо детально представлений у методичних матеріалах.

Проведення обстеження. Польовий етап державних вибірових обстежень проводиться із залученням достатньо великої кількості фахівців Держстату та регіональних органів статистики, а також інтерв'юєрів, кількість яких у 2021 році становила близько 970 осіб. Інтерв'юєри підпорядковані регіональним органам статистики і, як правило, проживають у відібраних для обстеження населених пунктах або поблизу них. Це переважно пов'язано з проблемами у здійсненні оплати проїзду інтерв'юєрів до місць проведення опитувань та відносно незначним рівнем оплати їх праці. І хоча відбуваються регулярні заходи з навчання інтерв'юєрів та перевірки якості їхньої роботи, слід зазначити, що реалізована в Україні схема роботи мережі інтерв'юєрів не є оптимальною. Порівнюючи умови роботи інтерв'юєрів в Україні і за кордоном слід погодитися з думкою деяких міжнародних експертів, що опитування в Україні могла би здійснювати мережа інтерв'юєрів кількістю у близько 400 осіб, за умов належної оплати їх праці, користування власними чи орендованими транспортними засобами, зв'язку тощо. Це дало би можливість значно підвищити привабливість роботи інтерв'юєрів для потенційних працівників, конкуренцію за ці робочі місця і, як наслідок, кваліфікацію інтерв'юєрів.

Водночас застосування нових сучасних методів збору статистичної інформації від населення, зокрема методів опитування за телефоном та веб-опитувань, використання планшетів дещо змінює вимоги до організації роботи інтерв'юєрів і це має бути враховано у майбутньому.

Обробка даних. Схема обробки даних вибірових обстежень домогосподарств за ці роки відпрацьована в Держстаті дуже ретельно. Наприклад, в обстеженні ОУЖД обробка результатів здійсню-

ється відповідно до Технологічного плану державних статистичних спостережень на двох рівнях [10]:

1) на регіональному рівні проводиться візуальний контроль заповнених анкет фахівцями з інтерв'ювання у домогосподарствах під час і після проведення опитування та спеціалістами-економістами регіональних підрозділів – під час приймання анкет із результатами опитування від інтерв'юєрів; здійснюється введення даних обстеження в комп'ютери; проводяться контролю введення даних – первинний, фрагментарний і глобальний;

2) на центральному рівні здійснюються: завантаження даних регіональних фрагментів бази даних обстеження; контроль узгодженості даних регіональних фрагментів; вивантаження загальної бази даних обстеження у середовище SPSS; вторинний контроль даних (логічний контроль між запитаннями та розділами інструментарію, контроль відповідності даних допустимим значенням); виправлення помилок, виявлених при проведенні контролів (редагування даних); агрегація даних за розділами щоденників і запитальників; імпуція відсутніх даних; формування файлів первинних даних; формування файлів аналізу даних; оцінювання показників; порівняння результатів обстеження в динаміці та із зовнішньою інформацією (перевірка узгодженості з відповідною інформацією системи національних рахунків, демографічної статистики тощо); визначення характеристик надійності оцінювання показників; підготовка інформаційно-публікаційних матеріалів з результатами обстеження.

Послідовність основних етапів робіт з обробки даних в ОРС та ОСГД є схожими. Загалом організація обробки даних відповідає міжнародній практиці. Зважаючи на розвиток ІТ-технологій і на те, що оцінювання показників за результатами державних вибірових обстежень домогосподарств може бути здійснено виключно на центральному рівні, у майбутньому обробку даних доцільно також проводити лише на центральному рівні, тобто в Держстаті, що сприятиме зменшенню можливих помилок.

Оцінювання показників. На наш погляд, у сфері оцінювання показників за результатами вибірових обстежень фахівці Держстату мають найбільш вагомі результати. В кожному з обстежень реалізовані достатньо складні та сучасні процедури розрахунку систем статистичних ваг обстежених домогосподарств та осіб. Тут слід звернути увагу, що в Держстаті непрямі оцінки показників почали застосовувати ще у 2006 році після впровадження у статистичну практику методики розрахунку системи статистичних ваг для поширення результатів ОУЖД на генеральну сукупність із застосуванням процедури калібрації [11]. Хоча за формою калібрація статистичних ваг і дає можливість застосовувати процедури прямого оцінювання показни-

ків, за своєю суттю вона є непрямым оцінюванням, оскільки при цьому використовується інформація з зовнішніх (щодо власне обстеження) джерел [2; 11]. Статистичні ваги ОУЖД калібруються з використанням такої зовнішньої інформації:

- загальна кількість домогосподарств за регіонами та типами місцевості;
- кількість домогосподарств з дітьми за регіонами;
- чисельність неінституційного населення за регіонами та типами місцевості;
- структура населення за регіонами та статевіковими групами.

В ОУЖД, особливо протягом останніх 10 років, спостерігається значний рівень відмов від надання інформації, насамперед серед відносно заможніших верств населення. Такий ефект був доведений шляхом проведення спеціальних досліджень отриманих даних та порівняння їх з даними щодо розподілу заробітних плат і сплачених податків. Це призводить до зміщення оцінок показників у бік бідніших верств населення. Для коригування показників ОУЖД з метою врахування доходів і витрат більш забезпеченого населення в Держстаті розроблені спеціальні процедури, які уможливають підвищення статистичної надійності оцінювання основних показників доходів і витрат домогосподарств [12]. Одним із основних підходів до розв'язання проблеми недоохоплення заможних верств населення є використання додаткової інформації. При цьому слід урахувати, що результати вибірових обстежень на етапі оцінювання показників на практиці можуть коригуватися лише шляхом модифікації процедур оцінювання, насамперед процедур розрахунку системи статистичних ваг обстежених домогосподарств та осіб.

За одним із реалізованих підходів, формування додаткової інформації для реалізації процедури калібрації в ОУЖД здійснюється для кожного регіону шляхом визначення децильних груп, побудованих за децилями даних Державної податкової служби (ДПС) щодо оподаткованих доходів фізичних осіб (при цьому використовуються виключно агреговані за децильними групами дані ДПС). Зовнішньою інформацією для аналізованих груп є кількість осіб, які входять до відповідних децильних груп за даними ДПС.

У реалізованій процедурі калібрації коригуються статистичні ваги домогосподарств, які входять до складу груп із меншою чисельністю порівняно з відповідними децильними групами ДПС. Така процедура порівняння та визначення груп для калібрації здійснюється окремо для кожного регіону (в межах восьмої – десятої децильних груп). За таких умов задача калібрації набуває такого вигляду:

$$\begin{aligned}
 & \sum_{i=1}^n \frac{(w_i - d_i)^2}{d_i} \rightarrow \min, \\
 & \sum_{i=1}^n w_i z_{8i} = \tilde{Z}_8; \\
 & \sum_{i=1}^n w_i z_{9i} = \tilde{Z}_9; \\
 & \sum_{i=1}^n w_i z_{10i} = \tilde{Z}_{10}; \\
 & \sum_{i=1}^n w_i t_{city_i} = T_{city}; \\
 & \sum_{i=1}^n w_i t_{towni} = T_{town}; \\
 & \sum_{i=1}^n w_i t_{rural_i} = T_{rural}; \\
 & \sum_{i=1}^n w_i hsize_i = MEM,
 \end{aligned}
 \tag{1}$$

де d_i – статистична вага i -го домогосподарства до калібрації, $i=1, 2, \dots, n$; n – кількість домогосподарств, статистичні ваги яких калібруються; w_i – ваги домогосподарств після калібрації; z_{8i}, z_{9i}, z_{10i} – ознаки належності особи (осіб), що входять до складу i -го домогосподарства 8-ї, 9-ї та 10-ї групи

за рівнем доходів відповідно; $\tilde{Z}_8, \tilde{Z}_9, \tilde{Z}_{10}$ – кількість осіб у 8-й, 9-й та 10-й групі за рівнем доходів, що сформована за децилями даних ДПС, відповідно; t_{city_i} – ознака типу місцевості проживання i -го домогосподарства (велике місто); t_{towni} – ознака типу місцевості проживання i -го домогосподарства (мале місто); t_{rural_i} – ознака типу місцевості проживання i -го домогосподарства (сільська місцевість); T_{city} – загальна кількість домогосподарств, що проживають у великих містах; T_{town} – загальна кількість домогосподарств, що проживають у малих містах; T_{rural} – загальна кількість домогосподарств, що проживають у сільській місцевості; $hsize_i$ – кількість членів i -го домогосподарства, що отримують заробітну плату чи працюють за наймом; MEM – загальна кількість осіб, що отримують заробітну плату чи працюють за наймом.

У результаті реалізації процедури калібрації відбувається узгодження даних ОУЖД і ДПС зі збереженням кількості домогосподарств і осіб за регіонами та типами місцевості. У разі необхідності, наприклад при суттєвому погіршенні якості системи статистичних ваг, реалізація процедур калібрації може здійснюватись у декілька ітерацій. Як свідчать отримані дані, реалізація процедури (1) навіть у такому “полегшеному” вигляді дає можливість суттєво зменшити зміщення оцінок показників за результатами ОУЖД (табл. 1, за результатами апробації Методики коригування показників життєвого рівня домогосподарств з урахуванням даних ДПС).

Таблиця 1

Оплата праці та грошові доходи домогосподарств у містах та сільській місцевості за результатами ОУЖД, 2019 р.

(грн)

Показник	Міські поселення		Сільська місцевість	
	у середньому на домогосподарство		у середньому на домогосподарство	
	до коригування	після коригування	до коригування	після коригування
Оплата праці	3364,71	4012,97	1990,81	2141,13
Грошові доходи	5596,87	6209,12	4896,66	5060,09

Отже, коригування за описаною схемою привело до підвищення оцінки грошових доходів у міських поселеннях більш ніж на 600 грн, а у сільській місцевості – більш ніж на 160 грн. При цьому частка населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими за фактичний прожитковий мінімум, зменшилася з 51,1% до 47,0%. Також слід зазначити, що врахування зазначеного зміщення дає змогу більш коректно визначити відносну похибку оцінки грошових доходів, яка фактично становить 10,98% проти величини у 1,00%, що публікується за результатами обстеження.

На жаль, методика коригування показників життєвого рівня не застосовується при підготовці

публікацій за результатами ОУЖД. Це пояснюється і об'єктивними факторами, зокрема такими, як можливість коригування результатів ОУЖД лише на щорічній основі, тоді як публікуються і кварталні дані, погіршення порівнянності даних за попередні періоди, необхідність затримки публікації результатів для реалізації додаткових процедур і т. д. Але, на нашу думку, здійснення аналогічних коригувань з використанням зовнішніх даних є необхідним в умовах суттєвого зміщення оцінок показників через недоохоплення певних верств населення обстеженням.

У Держстаті також розроблено методологічні положення та методика оцінювання за результатами ОУЖД показників бідності на регіональному

рівні із застосуванням методів статистико-математичного моделювання, призначені для підвищення якості вимірювання основних показників бідності для регіонів України [13]. Цей інструментарій наразі використовується лише в експериментальному режимі.

Також слід зазначити, що в ОРС в експериментальному режимі здійснено апробацію методики оцінки показників зайнятості та безробіття на щомісячній основі з використанням методів статистичного моделювання. Актуальність щомісячних оцінок зазначених показників нині зростає для багатьох країн, що може бути дуже актуальним і для України, особливо у повоєнний період.

Накопичений у Держстаті досвід дозволив без особливих зусиль підійти у 2021 році до розробки підходів до запровадження в Україні таких складних, але дуже актуальних обстежень, як “Статистика доходів і умов життя в Європейському Союзі” (EU statistics on income and living conditions, EU-SILC) та Обстеження використання часу (Time use survey, TUS). Результати EU-SILC – це основне джерело даних щодо розподілу доходів та умов життя населення в країнах Європейського Союзу. Метою проведення цього обстеження є збирання актуальних і зіставних поперечних та поздовжніх (панельних) даних щодо різних аспектів якості життя населення. Результати EU-SILC використовуються для формування інформаційної бази для аналізу питань бідності та соціальної ізоляції. Держстатом розроблені “Методологічні положення з формування вибірових сукупностей респондентів у рамках системи проведення вибірових обстежень населення з урахуванням вибірового обстеження “Статистика доходів і умов життя в Європейському Союзі (EU-SILC)” [14] та “Методика розрахунку системи статистичних ваг для поширення результатів вибірового обстеження “Статистика доходів і умов життя в європейському союзі EU-SILC” на всі домогосподарства України [15].

Результати TUS призначені для збирання інформації щодо розподілу часу між членами домогосподарств на конкретні види діяльності протягом визначеного періоду (як правило, протягом 24 годин на день і протягом семи днів на тиждень), обсягів неоплачуваної праці та цінності цієї роботи для економіки й домогосподарств, робочого часу, місця розташування роботи та графіку економічної активності, балансу між роботою та сім’єю, часу, що витрачається на освіту й охорону здоров’я, дозвілля та забезпечення якості життя тощо. З методологічної позиції такі обстеження можуть передбачати проведення спеціальних обстежень або включення спеціальних модулів до діючих обстежень домогосподарств, заповнення 24-годинних щоденників, застосування спеціальних просторово-часових вибірок тощо.

Слід зазначити, що проведення і EU-SILC, і TUS зазначається в планах діяльності Держстату на найближчі роки. Ці обстеження, особливо EU-SILC, передбачають використання технології комп’ютеризованих персональних інтерв’ю (computer-assisted personal interviewing, CAPI). Технологія CAPI забезпечує взаємодію між респондентом та інтерв’юєром як і при звичайному обстеженні віч-на-віч з паперовою анкетною, що дозволяє усувати практично всі неточності, пов’язані з формулюваннями запитань анкети. Ця технологія забезпечує можливість реалізації контролю даних на вводі безпосередньо при проведенні інтерв’ю, контролю переміщень інтерв’юєрів та часу, витраченого на інтерв’ю, використання необхідних довідників та підказок у ході інтерв’ю, формування масивів даних за результатами обстеження фактично на щоденній основі тощо. З іншого боку, технологія CAPI вимагає наявності необхідних технічних навичок у інтерв’юєрів щодо належного використання наданих пристроїв та програмного забезпечення, своєчасного оновлення програм та довідників.

Проблеми, пов’язані з пандемією COVID-19, для багатьох країн актуалізували проблему використання при проведенні таких обстежень, як обстеження бюджетів домогосподарств (аналогом яких в Україні є ОУЖД), ОРС, EU-SILC технологій комп’ютеризованих телефонних інтерв’ю (computer-assisted telephone interviewing, CATI) та комп’ютеризованих веб-інтерв’ю (computer-assisted web interviewing, CAWI). Обидва зазначені підходи мають свої переваги та недоліки. Технології CATI та CAWI не вимагають відвідування домогосподарств інтерв’юєрами, але характеризуються дуже незначним рівнем участі в обстеженні (на рівні 10–15% для складних обстежень). Ці технології підходять для опитування за делікатними питаннями, на які респонденти, як правило, відмовляються надавати відповіді при спілкуванні з інтерв’юєром. Крім того, CAWI вимагає гарантованого доступу до інтернету, навичок роботи респондента в інтернеті, а також наявності у нього відповідних пристроїв.

Загалом Держстат передбачає застосування зазначених технологій при проведенні вибірових обстежень домогосподарств. Нині у системі Держстату реалізується програма цифровізації та цифрової трансформації в рамках проекту ЕРАМ [16]. Слід зазначити, що передбачений в рамках цього проекту прискорений перехід до проведення державних вибірових обстежень домогосподарств переважно за технологіями CATI та CAWI може суттєво погіршити результати цих обстежень через відсутність відповідного досвіду у фахівців Держстату, недостатній рівень користування інтернетом населення, відсутність в Україні реєстрів населення та домогосподарств з якісними даними,

наслідки війни тощо. На наш погляд, для збереження всіх цінних надбань фахівців Держстату щодо обстежень домогосподарств доцільним є поступовий перехід на нові технології із забезпеченням всіх необхідних умов їх успішного використання. Інакше може бути зруйновано те що є і працює, а нового і працездатного створити може і не вдасться. Через це пройшло багато пострадянських та інших країн, зокрема з тих, про які відомо, – Грузія, Азербайджан, Вірменія та ін.

Важливо також звернути увагу на те, що після початку війни Держстат припинив проведення будь-яких обстежень домогосподарств. Це відповідає положенням підпункту 1 пункту 1 Закону України “Про захист інтересів суб’єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни” [17], яким передбачено, що фізичні особи, фізичні особи – підприємці подають облікові, фінансові, бухгалтерські звіти та будь-які інші документи, подання яких вимагається відповідно до норм чинного законодавства в документальній та/або в електронній формі, протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності. Хоча це виглядає логічним з погляду безпеки домогосподарств, інтерв’юєрів та держави під час війни, слід взяти до уваги особливу важливість отримання у цей період інформації щодо соціально-економічного стану домогосподарств, економічної активності населення тощо. Це необхідно для розробки заходів соціальної політики щодо підтримки вразливих верств населення, зокрема ВПО, оцінки результативності таких заходів, прогнозування розвитку соціально-економічних процесів у повоєнний період. Міжнародна практика свідчить, що деякі з необхідних оцінок можуть здійснюватися на основі таких джерел: дані щодо роздрібної торгівлі, зокрема онлайн; деперсоніфіковані й анонімізовані дані банківських карток щодо доходів та витрат їх власників; дані сайтів вакансій; дані соціальних мереж; дані мобільних операторів щодо розміщення та мобільності населення тощо. Тобто мова йде про так звані великі дані. Тут лише важливо зазначити, що їх використання в обстеженнях домогосподарств є важливим напрямом розвитку статистики, орієнтованим на зменшення навантаження на домогосподарства, підвищення повноти та своєчасності інформації щодо їх стану, зменшення витрат на статистичні спостереження.

Висновки. Отже, слід зазначити, що в Україні вже 25 років функціонує система державних вибіркового обстежень домогосподарств, до якої з 1999 року входять обстеження умов життя домогосподарств та робочої сили, а з 2003 року – і обстеження сільськогосподарської діяльності домогосподарств у сільській місцевості. Система вибіркового обстежень в Україні, заснована на загальноприй-

нятих методологічних принципах та міжнародних стандартах і рекомендаціях, є складовою системи аналогічних обстежень, що проводяться у країнах Європейського Союзу.

За цей період в Держстаті накопичено значний досвід організації і проведення вибіркового обстежень населення (домогосподарств), обробки та публікації їх результатів. Цей досвід детально представлений у методичних матеріалах, опублікованих на сайті Держстату.

Мережа інтерв’юєрів, залучених до проведення обстежень, налічує близько 970 осіб, які мають необхідні навички та беруть участь у регулярних тренінгах. Однак порівнюючи умови роботи інтерв’юєрів в Україні й за кордоном слід зазначити, що опитування в Україні могла би здійснювати мережа інтерв’юєрів кількістю близько 400 осіб, за умов належної оплати їх праці, користування власними чи орендованими транспортними засобами, оплати зв’язку тощо. Це дало би можливість значно підвищити привабливість роботи інтерв’юєрів, конкуренцію за ці робочі місця і, як наслідок, кваліфікацію працівників.

Найбільш вагомі результати фахівці Держстату мають у сфері оцінювання показників за результатами вибіркового обстежень. У кожному з обстежень реалізовані достатньо складні та сучасні процедури розрахунку систем статистичних ваг обстежених домогосподарств та осіб, оцінки якості результатів обстежень, в ОУЖД та ОРС розроблено інструментарій для підвищення надійності оцінювання показників шляхом використання даних з зовнішніх джерел. На жаль, такий інструментарій використовується переважно в експериментальному режимі.

Накопичений у Держстаті досвід дозволив без особливих зусиль підійти у 2021 році до розробки підходів до запровадження в Україні таких складних актуальних обстежень, як статистика доходів і умов життя в Європейському Союзі (EU-SILC) та обстеження використання часу (TUS), впровадження яких заплановано здійснити протягом декількох найближчих років.

Проблеми, пов’язані з пандемією COVID-19, для багатьох країн актуалізували необхідність використання при проведенні таких обстежень, як ОУЖД, ОРС та EU-SILC, технологій комп’ютеризованих телефонних (CATI) та веб-інтерв’ю (CAWI). Держстат також передбачає застосування зазначених технологій разом з технологією комп’ютеризованих персональних інтерв’ю (CAPI) при проведенні вибіркового обстежень домогосподарств. Водночас слід зауважити, що прискорений перехід офіційної статистики на технології CATI та CAWI може призвести до суттєвого погіршення якості результатів державних вибіркового обстежень домогосподарств, зважаючи на відсутність відповідного досвіду у фахівців Держстату,

недостатній рівень користування інтернетом населення, відсутність в Україні реєстрів населення та домогосподарств з якісними даними, наслідки війни тощо.

Актуальною проблемою для Держстату є використання великих даних (даних із адміністративних реєстрів, інтернету, соціальних мереж тощо)

в обстеженнях домогосподарств. Це дасть можливість суттєво зменшити навантаження на домогосподарства, покращити повноту та своєчасність інформації щодо їх стану, зменшити витрат на статистичні спостереження, забезпечити оцінювання окремих важливих показників під час війни або інших соціальних і природних катастроф.

Список використаних джерел

1. Гладун О. М. Вибіркові обстеження населення: методологія, методика, практика: монографія. Ніжин: ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2008. 348 с.
2. Саріогло В. Г. Проблеми статистичного зважування вибірових даних: монографія. Київ: ІВЦ Держкомстату України, 2005. 263 с.
3. Методологічні положення щодо формування вибірових сукупностей для проведення органами державної статистики України вибірових обстежень населення (домогосподарств): затверджено Наказом Держстату від 26.02.2018 р. № 32, станом на 01.01.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0032832-18?lang=en#Text>
4. Методика формування вибірових сукупностей для проведення у 2019–2024 роках вибірових обстежень населення (домогосподарств): умов життя домогосподарств, робочої сили та сільськогосподарської діяльності населення у сільській місцевості: затверджено Наказом Держстату від 01.03.2018 р. № 39. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0039832-18#Text>
5. Методологічні положення з організації державного статистичного спостереження “Обстеження умов життя домогосподарств”: затверджено Наказом Держкомстату від 23.12.2011 р. № 373, станом на 10.08.2020 р. URL: https://ukrstat.gov.ua/norm_doc/2020/243/243.pdf
6. Методологічні положення державного статистичного спостереження “Обстеження робочої сили”: затверджено Наказом Держстату від 24.12.2021 р. № 324, станом на 27.12.2022 р. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/2021/324/metod_ORs.pdf
7. Методологічні положення державного статистичного спостереження “Сільськогосподарська діяльність населення в сільській місцевості”: затверджено Наказом Держстату від 28.12.2022 р. № 413. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/2022/413/413.pdf
8. Зовнішня трудова міграція населення України. Український центр соціальних реформ; Державна служба статистики України. Київ: ДП “Інформ.-аналіт. агентство”, 2009. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/11/Arch_ztm.htm
9. Україна. Національне обстеження дитячої праці 2014–2015. Основні результати: аналітичний звіт. Міжнародна організація праці; Український центр соціальних реформ; Держстат України. Київ: МОП, 2017. 202 с. URL: https://ucsr.kiev.ua/publications/2017_Ukraine_NCLS_2014-2015_Ukr.pdf
10. Методика обробки результатів державного вибірового обстеження умов життя домогосподарств: затверджено Наказом Держкомстату від 31.10.2011 р. № 278 станом на 22.08.2014 р. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2014/246/Mordvo.zip
11. Методика розрахунку системи статистичних ваг для поширення результатів державного вибірового обстеження умов життя домогосподарств на генеральну сукупність: затверджено Наказом Держкомстату від 14.11.2006 р. № 521, станом на 28.12.2018 р. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2006/521/metod_521.pdf
12. Методологічні положення щодо коригування показників життєвого рівня домогосподарств з метою врахування доходів і витрат найбільш забезпеченого населення: затверджено Наказом Держстату від 31.12.2014 р. № 415. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2014/415/metod_pol_koryg_zhrn.zip
13. Методологічні положення для оцінки показників бідності на регіональному рівні із застосуванням методів статистико-математичного моделювання: затверджено Наказом Держкомстату від 01.10.2010 р. № 408, станом на 28.12.2018 р. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/sod/sod_01.pdf
14. Методологічні положення з формування вибірових сукупностей респондентів у рамках системи проведення вибірових обстежень населення з урахуванням вибірового обстеження “Статистика доходів і умов життя в Європейському Союзі (EU-SILC)”: затверджено Наказом Держстату від 14.01.2021 р. № 17, станом на 28.12.2022 р. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/2021/17/17.pdf
15. Методика розрахунку системи статистичних ваг для поширення результатів вибірового обстеження “Статистика доходів і умов життя в Європейському Союзі EU-SILC” на всі домогосподар-

ства України: затверджено Наказом Держстату від 11.01.2023 р. № 11. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/2023/11/11.pdf

16. Дудко В. Мінцифра за 55 млн грн хоче перетворити Держстат на ІТ-компанію. Що чекає головний статистичний орган, крім звільнення третини співробітників. Forbes. 11.04.2023. URL: <https://forbes.ua/innovations/mintsifra-za-55-mln-grn-khoche-peretvoriti-derzhstat-na-it-kompaniyu-shcho-chekae-golovniy-statistichniy-organ-krim-zviltennya-tretini-spivrobitnikov-11042023-12973>

17. Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни: Закон України від 03.03.2022 р. № 2115-IX, станом на 29.12.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text>

References

1. Gladun, O. M. (2008). *Vybirkovi obstezhennia naselennia: metodolohiia, metodyka, praktyka [Population sample surveys: methodology, techniques, practice]*. Nizhin: LLC "Aspect-Polygraph Publishing House".
2. Sarioglo, V. G. (2005). *Problemy statystychnoho zvazhuvannia vybirkovykh danykh [Problems of statistical weighting of sample data]*. Kyiv: IVTs of the State Statistics Committee of Ukraine.
3. Metodolohichni polozhennia shchodo formuvannia vybirkovykh skupnostei dlia provedennia orhanamy derzhavnoi statystyky Ukrainy vybirkovykh obstezhen naselennia (domohospodarstv): zatverdzheno Nakazom Derzhstatu vid 26.02.2018 r. № 32, stanom na 01.01.2023 r. [Methodological regulations on sampling for conducting the population (household) sample surveys by the state statistics bodies of Ukraine. Approved by Order of the State Statistics Service of February 26, 2018 No. 32, as of January 1, 2023]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0032832-18?lang=en#Text> [in Ukrainian].
4. Metodyka formuvannia vybirkovykh skupnostei dlia provedennia u 2019–2024 rokakh vybirkovykh obstezhen naselennia (domohospodarstv): umov zhyttia domohospodarstv, robochoi syly ta silskohospodarskoi diialnosti naselennia u silskii mistsevolosti: zatverdzheno Nakazom Derzhstatu vid 01.03.2018 r. № 39 [Sample formation methodology for conducting in 2019–2024 population (households) sample surveys: household living conditions, labor force and agricultural activity of the population in rural area. Approved by Order of the State Statistics Service of March 01, 2018 No. 39]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0039832-18#Text> [in Ukrainian].
5. Metodolohichni polozhennia z orhanizatsii derzhavnoho statystychnoho sposterezhennia "Obstezhennia umov zhyttia domohospodarstv": zatverdzheno Nakazom Derzhkomstatu vid 23.12.2011 r. № 373, stanom na 10.08.2020 r. [Methodological regulations on the organization of the state statistical observation "Household Living Conditions Survey". Approved by Order of the State Statistics Committee of December 23, 2011 No. 373, as of August 10, 2020]. *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from https://ukrstat.gov.ua/norm_doc/2020/243/243.pdf [in Ukrainian].
6. Metodolohichni polozhennia derzhavnoho statystychnoho sposterezhennia "Obstezhennia robochoi syly": zatverdzheno Nakazom Derzhstatu vid 24.12.2021 r. № 324, stanom na 27.12.2022 r. [Methodological regulations of the state statistical observation "Labor Force Survey". Approved by Order of the State Statistics Service of December 24, 2021 No. 324 as of December 27, 2022]. *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from https://www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/2021/324/metod_ORs.pdf [in Ukrainian].
7. Metodolohichni polozhennia derzhavnoho statystychnoho sposterezhennia "Silskohospodarska diialnist naselennia v silskii mistsevolosti": zatverdzheno Nakazom Derzhstatu vid 28.12.2022 r. № 413 [Methodological regulations of the state statistical observation "Agricultural activity of the population in rural area". Approved by Order of the State Statistics Service of December 28, 2022 No. 413]. *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from https://www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/2022/413/413.pdf [in Ukrainian].
8. *Ukrainian External Labour Migration*. (2009). Kyiv: Ukrainian Centre for Social Reforms; State Statistics Service of Ukraine [in Ukrainian].
9. *Ukraine National Child Labour Survey 2014–2015. Main findings*. (2017). International Labour Organization; Ukrainian Centre for Social Reforms; State Statistics Service of Ukraine. Kyiv: ILO. Retrieved from https://www.ilo.org/ipec/Informationresources/WCMS_IPEC_PUB_29935/lang--en/index.htm [in Ukrainian].
10. Metodyka obrobky rezultativ derzhavnoho vybirkovoho obstezhennia umov zhyttia domohospodarstv: zatverdzheno Nakazom Derzhkomstatu vid 31.10.2011 r. № 278, stanom na 22.08.2014 r. [Data processing methodology of the state household living conditions sample survey. Approved by Order of the State Statistics Committee of October 31, 2011 No. 278, as of August 22, 2014]. *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2014/246/Mordvo.zip [in Ukrainian].
11. Metodyka rozrakhunku systemy statystychnykh vah dlia poshyrennia rezultativ derzhavnoho vybirkovoho obstezhennia umov zhyttia domohospodarstv na heneralnu skupnist: zatverdzheno Nakazom Derzhkomstatu vid 14.11.2006 r. № 521, stanom na 28.12.2018 r. [Methodology for calculating the system

of statistical weights for grossing up the results of the state household living conditions sample survey to the population. Approved by Order of the State Statistics Committee of November 14, 2006 No. 521, as of December 28, 2018]. *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from https://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2006/521/metod_521.pdf [in Ukrainian].

12. Metodolohichni polozhennia shchodo koryhuvannia pokaznykiv zhyttievoho rivnia domohospodarstv z metoiu vrakhuvannia dokhodiv i vytrat naibilsh zabezpechenoho naseleennia: zatverdzheno Nakazom Derzhstatu vid 31.12.2014 r. № 415 [Methodological regulations for the adjustment of household living standard indicators taking into account the incomes and expenses of the most well-off population. Approved by Order of the State Statistics Service of December 31, 2014 No. 415]. *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2014/415/metod_pol_koryg_zhrn.zip [in Ukrainian].

13. Metodolohichni polozhennia dlia otsinky pokaznykiv bidnosti na rehionalnomu rivni iz zastosuvanniam metodiv statystyko-matematychnoho modeliuvannia: zatverdzheno Nakazom Derzhkomstatu vid 01.10.2010 r. № 408, stanom na 28.12.2018 r. [Methodological regulations for poverty indicators estimation at the regional level using statistical and mathematical modeling methods. Approved by Order of the State Statistics Committee of October 14, 2010 No. 408, as of December 28, 2018]. *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from https://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/sod/sod_01.pdf [in Ukrainian].

14. Metodolohichni polozhennia z formuvannia vybirkovykh sukupnostei respondentiv u ramkakh systemy provedennia vybirkovykh obstezhen naseleennia z urakhuvanniam vybirkovoho obstezhennia "Statystyka dokhodiv i umov zhyttia v Yevropeiskomu Soiuzi (EU-SILC)": zatverdzheno Nakazom Derzhstatu vid 14.01.2021 r. № 17, stanom na 01.01.2023 r. [Methodological regulations on sampling within the framework of the system of conducting sample surveys of the population taking into account the sample survey "Statistics of income and living conditions in the European Union (EU-SILC)". Approved by Order of the State Statistics Service of January 14, 2021 No. 17, as of December 28, 2022]. *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from https://www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/2021/17/17.pdf [in Ukrainian].

15. Metodyka rozrakhunku systemy statystychnykh vah dlia poshyrennia rezultativ vybirkovoho obstezhennia "Statystyka dokhodiv i umov zhyttia v Yevropeiskomu Soiuzi EU-SILC" na vsi domohospodarstva Ukrainy: zatverdzheno Nakazom Derzhstatu vid 11.01.2023 r. № 11, stanom na 01.01.2023 r. [Methodology of statistical weights system calculation for grossing up the results of the sample survey "Statistics of income and living conditions in the European Union EU-SILC" to all households of Ukraine. Approved by Order of the State Statistics Service of January 11, 2023 No. 11]. *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from https://www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/2023/11/11.pdf [in Ukrainian].

16. Dudko, V. (2023). Mintsyfra za 55 mln hrn khoche peretvoryty Derzhstat na IT-kompaniiu. Shcho chekaie holovnyi statystychnyi orhan, krim zvilnennia tretyny spivrobitnykiv [Ministry of Digital wants to turn the State Statistics Service into an IT company for UAH 55 million. What is waiting for the main statistical body, except for the dismissal of a third of the employees]. *Forbes*. Retrieved from <https://forbes.ua/innovations/mintsyfra-za-55-mln-grn-khoche-peretvoriti-derzhstat-na-it-kompaniyu-shcho-chekaie-golovnyi-statistichnyi-organ-krim-zvilnennya-tretini-spivrobitnykiv-11042023-12973> [in Ukrainian].

17. Pro zakhyst interesiv subiektiv podannia zvitnosti ta inshykh dokumentiv u period dii voiennoho stanu abo stanu viiny: Zakon Ukrainy vid 03.03.2022 r. № 2115-IX, stanom na 29.12.2022 r. [On the protection of the interests of subjects of submitting reports and other documents during the martial law or a state of war. Law of Ukraine of March 03, 2022 No. 2115-IX, as of December 29, 2022]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text> [in Ukrainian].

V. Sarioglo,

DSc in Economics, Professor,

Head of Department of Modeling of Social and Economic Processes and Structures,

Ptoukha Institute for Demography and Social Studies

of the NAS of Ukraine,

E-mail: sarioglo@idss.org.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4381-9633>

25 Years of Experience in Household Sample Surveys in the Official Statistics of Ukraine: Main Achievements, Problems, Prospects

Since 1998, the state statistics of Ukraine has accumulated a huge experience in organizing and conducting household sample surveys in accordance with international recommendations and standards. Nowadays, the harmonized system of surveys includes the Household Living Conditions Survey, the Labor Force Survey and the Survey of Household Agricultural Activities in rural areas. About 100,000 households are surveyed

annually, which represent all private households in various samples of these surveys. A significant number of specialists with the necessary knowledge and skills have been trained in the State Statistics Service of Ukraine (hereinafter - SSSU), territorial bodies of the SSSU.

The article considers the main characteristics of the SSSU experience in the field of methodology and practice of organizing and conducting the household sample surveys, collecting and processing surveys' data, statistical indicators estimation. The strengths and weaknesses of the acquired experience, potential directions for improvement of surveys, risks that may affect the quality of their results in the future, plans for the development of the system of sample surveys and the use of new methods of data collecting and processing are discussed.

It is noted that the acquired experience made it possible to approach in 2021 to the development of the basis for introduction of such actual survey in Ukraine as the EU statistics on income and living conditions (EU-SILC), to foresee the use of new data collection technologies CAPI, CATI and CAWI without any particular problems.

At the same time, it is shown that some important methodologies regarding the estimation of indicators based on survey results have not been implemented. It is noted that an urgent problem for the SSSU is the use of "big data" in household surveys, which provides the opportunity of significantly reducing the burden on households during the survey, improving the completeness and timeliness of information about them, reducing costs for survey providing, etc. Such data could provide also estimation of certain important statistical indicators during the war. The risks of an accelerated transition for conducting the state household sample surveys mainly using CATI and CAWI technologies are discussed, related to the possibility of a significant deterioration in the quality of the survey results due to the lack of relevant skills of the SSSU specialists, insufficient level of Internet use by the population, lack of population and household registers with quality data in Ukraine, etc.

Key words: *sample surveys, household surveys, stages of surveys, statistical methods, experience of state statisticians, directions of household surveys development.*

Бібліографічний опис для цитування:

Саріогло В. Г. 25 років досвіду вибіркового обстеження домогосподарств в офіційній статистиці України: основні надбання, проблеми, перспективи. *Статистика України*. 2023. № 1. С. 27–39. Doi: 10.31767/su.1(100)2023.01.03

Bibliographic description for quoting:

Sarioglo, V. G. (2023). 25 rokiv dosvidu vybirkovykh obstezhen domohospodarstv v ofitsiinii statystytsi Ukrainy: osnovni nadbannia, problemy, perspektyvy [25 Years of Experience in Household Sample Surveys in the Official Statistics of Ukraine: Main Achievements, Problems, Prospects]. *Statystyka Ukrainy – Statistics of Ukraine*, 1, 27–39. Doi: 10.31767/su.1(100)2023.01.03 [in Ukrainian].